

О. Г. Мітал,
науковий співробітник, Академія фінансового управління при
Міністерстві фінансів України

ІНВЕСТИЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ БЮДЖЕТНОЇ ПОЛІТИКИ РЕГІОНУ

У статті висвітлено питання визначення суті та значення капітальних видатків місцевих бюджетів України, ефективність регіональної бюджетної політики щодо капітальних вкладів, а також подано пропозиції щодо підвищення ефективності використання бюджетної складової інвестування економіки регіонів.

The article highlights the issues determining the nature and value of local capital expenditure budget of Ukraine, the effectiveness of regional fiscal policy on capital contributions, and provides suggestions for improving efficiency of budget investment component of regional economies.

Ключові слова: регіональний бюджет, бюджетна політика, бюджетні інвестиції, капітальні видатки бюджету.

ВСТУП

Бюджетна політика відіграє ключову роль у системі заходів фінансової політики країни. На регіональному рівні вона вирішує комплекс задач, направлених на розв'язання як поточних проблем регіональної громади, так і на її подальший соціально-економічний розвиток, джерелом якого є державні та приватні капіталовкладення. Активізація інноваційно-інвестиційної діяльності — це чи не єдиний варіант виходу України з кризи і значний поступ на шляху входження в систему економічних відносин світового співтовариства. Однак обмеженість фінансових ресурсів місцевого самоврядування останніми роками спричинила спрямування видатків місцевих бюджетів здебільшого на розв'язання поточних проблем. Бюджетним видаткам на інвестиційні потреби громади приділяється значно менше уваги, особливо при визначенні короткострокових цілей бюджетної політики.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ

Питанням регіональної бюджетної політики приділялося багато уваги у вітчизняній та закордонній літературі. Набагато менше праць присвячено проблемам бюджетних капіталовкладень у соціально-економічний розвиток регіонів. Дослідженню механізмів планування та здійснення бюджетних інвестицій приділяла увагу відомі вітчизняні науковці С. Буковинський, Т. Затонацька, В. Калюжний, О. Кириленко, О. Крайник, І. Луїна, Ц. Огонь, М. Федосов, С. Юрій. Однак у більшості цих публікацій вказана проблема висвітлювалася, як правило, в контексті дослідження інших сторін бюджетного процесу.

ПОСТАНОВА ПРОБЛЕМИ В ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ

Зважаючи на вищевикладене, представляє неабиякий науковий інтерес дослідження бюджетної політики у сфері здійснення бюджетних інвестицій та стимулювання інвестиційної

діяльності у регіонах України. Тому головною метою статті є дослідження сучасної практики щодо проведення регіональної бюджетної політики капітальних видатків та бюджетних інвестицій у регіонах.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Розробка інвестиційно орієнтованої бюджетної політики розвитку регіонів — це конкретні, продумані дії, які мають привести до відповідного результату у короткостроковому та довгостроковому періоді, залежно від масштабів. Це нелегкий та ресурсозатратний шлях, який потребує значних зусиль із чіткої організації і жорсткого контролю інвестиційної діяльності. Але цим шляхом ідуть всі провідні й розвинуті країни світу, такі як США, Японія, Німеччина, Великобританія, Франція та інші. Саме в цих країнах спостерігається радикальний перехід від традиційної до інноваційної науково-технічної політики. Інноваційна і інвестиційна діяльність нерозривно пов'язані між собою, тому що інноваційний розвиток потребує інвестування, а стимулювання інвестиційної діяльності має розглядатися як провідний напрям в стратегічній політиці держави.

Як зауважує В.М. Федосов, в умовах кризи інвестиції вкрай потрібні — це ліки для "хворої" економіки. Неможливо вийти з кризи без певних зусиль і без певних вкладень. Проблема полягає в тому, що під час економічної кризи падає ділова активність приватних інвесторів, оскільки високий ризик втрати коштів чи їх знецінення. Тому саме бюджетні інвестиції сприяють розвитку економіки, розширюють попит і тим самим стимулюють економіку [1, с. 205].

Скористаємося ґрунтовним дослідженням Т.Г. Затонацької для визначення терміна "бюджетні інвестиції" — це видатки з державного та місцевих бюджетів, які спрямовуються на фінансування державних цільових програм економічного, науково-технічного, соціального розвитку, на програми роз-

витку окремих регіонів, галузей економіки, на фінансування інвестиційних проектів та на придбання частки акцій чи прав участі в управлінні підприємством [2, с. 51].

Таким чином, капітальні видатки місцевих бюджетів є інструментом, за допомогою якого можна сформулювати необхідні за обсягом та структурою активи, які перебуватимуть у власності територіальної громади. При розробці бюджетної політики капіталовкладень необхідно визначити, перш за все, цілі й пріоритети бюджетної політики окремого регіону і висловити їх у конкретних показниках результативності бюджетних витрат, потім встановити частку регіональних інвестицій у величині регіональних витрат і тільки після цього приймати рішення щодо розміру і структури поточних інвестиційних витрат.

У науковій літературі пропонується класифікувати інвестиційні витрати бюджету згідно їх ролі у регіональному розвитку:

- інвестиції у розвиток бюджетного сектора;

- інвестиції у соціальну сферу (соціальні програми та соціальну інфраструктуру);

- інвестиції для розв'язання екологічних і техногенних проблем;

- інвестиції в економіку (інфраструктуру та пряме інвестування економіки) [3, с. 74].

Інвестиції у розвиток бюджетного сектора були дуже популярні за часів радянської влади, а після проголошення незалежності критикувалися переважно більшістю економістів. Фактично побудова ринкової економіки почалася з повного відкидання надбань радянської економічної науки. На місце знехтуваної вітчизняної науки було поставлено теорію ринкової економіки в її класичному вигляді, яка сформувалася ще у ХІХ ст. і відбиває лише частину закономірностей функціонування сучасних ринкових економік. Характерною рисою стало випереджаюче скорочення інвестицій порівняно з промисловим виробництвом. Погіршилася й структура капіталовкладень. У 1991—1993 роки, понад 4/5 промислових інвестицій спрямовувались у важку індустрію як найбільш рентабельну експортну галузь, у той час як виробництво товарів народного споживання та високотехнологічні галузі залишалися поза інвестиційними потоками. Це призвело до викривлення економічного балансу держави та утворення значних диспропорцій регіонального економічного розвитку [4, с. 186]. І у сучасний період розширена децентралізація державних повноважень, непоміркована приватизація стратегічних об'єктів ставлять під загрозу безпеку національної економіки. На рівні регіонів така практика призвела до серйозних викривлень у міжрегіональному розвитку. Так, багато підприємств, які були "локомотивами" регіональної економіки, навколо яких ґрунтувалася економічна активність переважної кількості населення, були штучно доведені до банкрутства та приватизовані по заниженій вартості, у результаті чого держава втратила лівову частину прибутку а населення — робочі місця. Після приватизації багато підприємств було перепрофільовано,

Таблиця 1. Питома вага видатків з місцевих бюджетів на соціальну сферу з місцевих бюджетів України

Показник	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Охорона здоров'я	22,47	22,97	21,62	21,14	20,56	21,3
Духовний та фізичний розвиток	4,36	4,18	4,06	3,84	3,94	3,75
Освіта	28,72	32,39	29,95	30,26	31,07	31,44
Соціальний захист та соціальне забезпечення	18,41	16,0	15,39	20,0	18,35	20,0
Сумарний показник видатків на соціальну сферу	73,96	75,54	71,02	75,24	73,96	76,49
Рівень виконання запланованих видатків у соціальній сфері	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Охорона здоров'я	100,92	101,25	101,25	101,7	99,56	100,24
Духовний та фізичний розвиток	97,57	99,78	101,49	102,33	98,63	96,74
Освіта	99,92	99,91	99,8	100,39	98,87	97,7
Соціальний захист та соціальне забезпечення	97,5	88,75	98,47	91,25	94,26	93,57

Джерело: розраховано автором за звітними даними Міністерства фінансів України [6].

виробничі потужності занедбано а робітники звільнені та змушені шукати нові місця.

На наш погляд, збереження у державному секторі підприємств, які є стратегічно важливими для регіону, має бути головним пріоритетом у регіональній політиці розвитку. Інвестуючи, розвиток таких підприємств, держава отримує вагомий економічний та соціальний ефект у вигляді отримання прибутку та створення нових робочих місць.

Інвестиції у соціальну сферу. Соціальна політика держави покликана забезпечити громадянам гарантовані Конституцією України права: на життя, безпечні умови праці, винагороду за працю, захист сім'ї, відпочинок, освіту, житло, охорону здоров'я та медичну допомогу, соціальне забезпечення та сприятливе навколишнє середовище. Не слід також нехтувати й безпосереднім економічним ефектом соціальної політики, оскільки її об'єкт — населення країни — є водночас і головною продуктивною силою, і споживачем, розпочинаючи та завершаючи процес суспільного виробництва. Отже, соціальна політика дозволяє забезпечити замкненість процесу суспільного відтворення та максимально ефективно використати людські ресурси країни.

Результати соціального інвестування виявляються як в посиленні соціальної орієнтації всієї економічної системи, так і в окремих аспектах соціально-економічного розвитку, зокрема стимулюванні економічного зростання, нагромадженні людського капіталу, розвитку ринку праці, підтримці високого рівня та якості життя населення, забезпеченні державних соціальних гарантій та базових соціальних послуг, підтримці соціальної стабільності в суспільстві.

Інвестиції для розв'язання екологічних та техногенних проблем. Приро-

да є найбільшою інвестицією, бо вона здатна приносити дохід всім, хто її використовує. Дбайливе ставлення до сукупності природних факторів, так званого інтегрального природного ресурсу, приносить набагато більший прибуток тим економічним суб'єктам, які використовують природу в економічних цілях, ніж безвідповідальна експлуатація природних джерел. Кошти, спрямовані на попередження деградації природного середовища, повинні розглядатися не як видатки, а як опосередковані інвестиції. Екологічна безпека має бути віднесена до найсуттєвіших критеріїв оцінки рівня розвитку. Зв'язок соціальних та природоохоронних чинників є безпосереднім, оскільки сприятливе навколишнє середовище є запорукою здоров'я територіальної громади та безпеки суспільства. Видатки на усунення наслідків техногенного впливу, незбалансованої господарської діяльності завжди перевищують вкладення, що необхідні для їхнього попередження. В підсумку витрати на ліквідацію аварій, промислового забруднення тощо покриваються коштами, які слід було б витратити на соціальні потреби чи інвестувати у розвиток екологічно безпечних виробництв.

Інвестиції в економіку. Важливим напрямом бюджетних інвестицій, який органічно пов'язаний з усіма попередніми аспектами, є інвестиції в розвиток інфраструктури регіону. Незважаючи на те, що користування об'єктами інфраструктури зумовлює загальноекономічні вигоди, з огляду на значні обсяги необхідних для їх створення коштів або через складність одержання плати за їх користування, бюджетні ресурси є основним джерелом таких інвестицій [5, с. 4].

Необхідність здійснення видатків розвитку зумовлена;

— самостійним забезпеченням та наданням певних видів бюджетних послуг органами місцевого самоврядуван-

ня;

— непривабливістю для приватних інвесторів інвестицій в комунальну інфраструктуру та соціальних інвестицій;

— можливістю отримання додаткових доходів бюджету за рахунок інвестування коштів у створення прибуткових комунальних підприємств або внесення коштів у статутні фонди суб'єктів підприємницької діяльності;

— потребою інвестування коштів у комунальне господарство з метою забезпечення необхідного рівня послуг, що надаються членам територіальної громади.

У сучасних економічних умовах вкрай необхідно досягти балансу між задоволенням соціальних потреб громади та економічним розвитком регіонів.

Розглядаючи вектор спрямованості регіональних бюджетів за останні шість років, слід зазначити їх значну соціальну спрямованість (див табл. 1) Основна частина видатків була спрямована на освіту у межах 28—32 % від загального обсягу видатків місцевих бюджетів, охорону здоров'я 20—22% та соціальний захист і соціальне забезпечення 16—20%.

Як видно з таблиці, сумарний показник питомої ваги видатків регіональних бюджетів на соціальну сферу у досліджуваному періоді перевищує 70%, що вказує на переважну соціальну орієнтацію регіональних бюджетів. Найбільша питома вага соціальних видатків припадає на фінансування освіти, причому рівень його в останні три роки має тенденцію до зростання. Таку ж саму тенденцію можна прислідити і у фінансуванні охорони здоров'я та соціального забезпечення. На жаль, рівень видатків на духовний та фізичний розвиток останніми роками дещо зменшився. Більше інформації можна отримати, досліджуючи показник реального фінансування соціальної сфери. Слід зазначити, що заплановані видатки по всім статтям, за винятком соціального захисту, були здійснені лише у 2007 році, у подальші роки рівень виконання видатків коливався від 91,3 до 98,8%, причому показники 2009 року є найгіршими. На наш погляд, причиною є, по-перше, світова фінансово-економічна криза; по-друге, надмірний розмір запланованих соціальних видатків 76,49%, найбільший у досліджуваному періоді. Однак такий високий рівень соціальних видатків не є позитивним фактором для місцевих бюджетів, адже збільшення питомої ваги даних видатків означає неспроможність місцевих бюджетів забезпечити достатній рівень видатків розвитку, а при існуючій системі міжбюджетних відносин веде до збільшення їхньої залежності від трансфертів із державного бюджету. Це впливає на уповільнення процесів економічного розвитку регіонів та веде до подальшої неспроможності самостійного фінансування регіональних потреб.

Як зауважує О. Улютіна, хоча в умовах фінансово-економічної кризи впровадження природоохоронних проєктів не є першочерговим, проте більш вдалого часу для їх реалізації годі й шукати. Адаже кожна гривня, вкладена в охорону навколишнього природного

Таблиця 2. Питома вага видатків регіональних бюджетів на екологічний захист

Показник	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Охорона навколишнього природного середовища	0,76	0,52	0,45	0,45	0,42	0,52
Рівень виконання запланованих Видатків на екологічний захист	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Охорона навколишнього природного середовища	79,59	73,07	77,14	73,21	77,46	71,0

Джерело: розраховано автором за звітними даними Міністерства фінансів України [6].

середовища, повернуться у вигляді соціально-економічних "інвестицій" в майбутньому [7, с. 322].

Як показав аналіз (див. табл.2) загальною рівень бюджетного фінансування природоохоронних заходів в Україні в 2009 був нижчим від запланованого на 29%. Це означає, що через недофінансування сфери охорони навколишнього природного середовища на 284,83 млн грн. не були реалізовані важливі заходи щодо попередження екологічних загроз чи подолання існуючих проблем природокористування. В результаті в регіонах не забезпечується належна охорона навколишнього природного середовища від забруднення, раціональне використання природних ресурсів, дотримання конституційного права громадян на безпечне для життя і здоров'я довкілля та компенсацію завданої порушеннями цього права шкоди.

А якщо зважити на те, що, як показують проведені розрахунки за даними Міністерства фінансів, загальні видатки за розділом "Охорона навколишнього природного середовища" становили мізерну суму — 0,52% видатків місцевих бюджетів України за 2009 рік, тоді стає очевидною гострота проблеми фінансування природоохоронних заходів у повному обсязі для поліпшення стану довкілля. При цьому аналіз динаміки видатків місцевих бюджетів України на охорону навколишнього природного середовища виявляє не лише нерівномірність бюджетного фінансування, усталену тенденцію до систематичного (щорічного) недовиконання його планових показників. Проаналізуємо статистичні дані участі держави в оновленні основних фондів.

Детально розглядаючи видатки на економічний розвиток (див. табл.3), можна побачити, що питома вага сумарних видатків на економічний розвиток регіонів досягла свого максимуму у досліджуваній період у 2006 році, коли було прийнято бюджет, орієнтований на економічний розвиток — 20,42%, а у 2009 році рекордно скоротилася в половину, до 10,04 %. Реальне виконання економічних статей регіональних бюджетів упродовж всього періоду лишається на незадовільному рівні. Реальне фінансування видатків на економічний розвиток максимально сягнуло 80,0% у 2007 році і скоротилося до 61,95% у 2009 від запланованого. Трохи краще фінансується житлово-комунальна сфера, у 2007 році спостерігалось навіть перевищення запланованих показників на 2,58%. Але у 2009 році було профінансовано лише 89,8 % видатків на житлово-комунальне господарство. Також варто зауважити, що, як правило, план бюджету містить лише мінімально необхідний рівень фінансування, тому недофінансування досить суттєво впливає на економічний розвиток та суспільний добробут громадян. При дослідженні видатків на соціально економічний розвиток регіонів

Таблиця 3. Питома вага видатків регіональних бюджетів на економічний розвиток

Показник	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Економічна діяльність	11,48	9,74	9,56	11,17	9,96	4,74
Житлово-комунальне господарство	6,6	7,3	10,84	5,36	6,72	5,3
Сумарний показник видатків на економічний розвиток	18,08	17,04	20,42	16,53	16,68	10,04
Рівень виконання запланованих видатків на економічний розвиток	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Економічна діяльність	76,23	68,41	79,2	80,0	76,7	61,95
Житлово-комунальне господарство	96,56	99,9	99,23	102,58	92,51	89,8

Джерело: розраховано автором за звітними даними Міністерства фінансів України [6].

важливе місце належить оцінці напрямів надходження коштів. Дослідимо участь держави в оновленні основних фондів.

Статистичні дані свідчать (див. табл. 4), що інвестиції бюджету за 2009 рік переважно спрямовуються у соціальну сферу та державне управління (державне управління — 33,1%, освіта — 21,0%, охорона здоров'я — 21,8%, надання послуг — 18,7%, будівництво — 10,8%), також значущою є участь держави у будівництві, добувній промисловості та виробництві і розподілі енергоносіїв і води (10,8%, 8,7%, 7,7% відповідно до загального обсягу інвестицій в основний капітал). У той же час розвитку виробництва приділяється значно менше уваги, особливо харчовій промисловості — 0,0% за останній рік.

Досліджуючи динаміку інвестицій в основний капітал за рахунок коштів державного бюджету, спостерігається тенденція до зменшення участі держави у таких інноваційних напрямках, як транспорт та зв'язок, обробна промисловість. Слід також відмітити значну увагу держави до сільського господарства, яке підтримується навіть за складних умов фінансово-економічної кризи і показує зростання у динаміці 1,2% у порівнянні з 2006 роком. Дослідимо вплив бюджетних інвестицій на основні показники соціально-економічного розвитку регіонів у динаміці.

Проведене дослідження свідчить про те, що економічний потенціал більшості регіонів значно погіршився протягом останніх двох років. Частково це пов'язано з кризовими явищами в

Таблиця 4. Інвестиції в основний капітал за видами економічної діяльності

Показник	2006		2007		2008		2009	
	Питома вага %, всього	Ут.ч за рахунок Державного бюджету	Питома вага %, всього	Ут.ч за рахунок Державного бюджету	Питома вага %	Ут.ч за рахунок Державного бюджету	Питома вага %	Ут.ч за рахунок Державного бюджету
Інвестиції в основний капітал	100,0	5,5	100,0	5,6	100,0	5,0	100,0	4,4
У тому числі за видами економічної діяльності:								
Сільське господарство, мисливство та лісове господарство	5,8	2,8	5,1	3,7	7,1	4,3	6,2	4,0
Промисловість, всього	35,8	5,6	34,1	4,4	32,9	3,7	38,0	3,4
у тому числі:								
Добувна промисловість	6,9	16,7	6,4	15,3	7,2	10,9	9,2	8,7
Обробна промисловість, всього	24,0	0,4	23,8	0,6	21,0	0,3	23,3	0,4
у тому числі								
Харчова промисловість та перероблення с/г продукції	6,6	0,2	6,3	0,5	5,6	0,1	6,9	0,0
Легка промисловість	0,3	0,7	0,3	1,4	0,2	2,2	0,2	0,7
Хімічна та нафтохімічна промисловість	2,1	0,2	1,9	0,3	2,2	0,2	3,1	0,2
Металургія та оброблення металу	5,6	0,2	6,0	0,1	4,5	0,2	4,4	0,2
Машинобудування, ремонт і монтаж машин та устаткування	2,9	1,3	2,8	2,4	2,7	1,0	2,3	2,0
Виробництво та розподілення електроенергії, газу та води	4,9	15,2	3,9	9,0	4,7	7,8	5,5	7,7
Будівництво	5,0	9,8	4,8	12,0	5,3	13,7	3,5	10,8
Транспорт та зв'язок	16,2	5,7	16,8	10,4	14,0	7,5	16,2	5,8
Фінансова діяльність	1,9	0,3	2,2	0,1	2,0	0,0	2,2	*
Операції з нерухомістю, здавання під найм та послуги юридичним особам	19,2	3,4	20,9	2,1	21,0	2,2	16,9	1,5
Державне управління	0,8	42,2	0,8	47,6	0,8	41,2	0,6	33,1
Освіта	0,9	21,3	0,9	20,1	1,0	22,7	1,0	21,0
Охорона здоров'я та соціальна допомога	1,5	14,2	1,4	23,3	1,5	28,3	1,3	21,8
Колективні, громадські та особисті послуги	2,3	19,1	2,2	9,6	2,3	8,9	3,1	18,7

Джерело: звітні дані Державного комітету статистики України [8].

Таблиця 5. Основні показники соціально-економічного розвитку регіонів

Показник	Індекси промислового виробництва (у % до попереднього року)				Індекси обсягу сільськогосподарського виробництва (у % до попереднього року)				Індекси обсягу виконаних будівельних робіт (у % до попереднього року)				Реальний наявний дохід населення (у % до відповідного періоду попереднього року)			
	2006	2007	2008	2009	2006	2007	2008	2009	2006	2007	2008	2009	2006	2007	2008	2009
Україна	106	110	97	78,1	100,4	93,5	117,1	98,2	109,9	115,6	84,2	51,8	111,8	114,8	107,6	91,5
АР Крим	103	112	103	82,7	101,1	113,4	118,4	104,5	119,7	113,0	78,6	62,1	109,8	115,9	106,3	91,1
Вінницька	106	109	99	83,6	105,0											
Волинська	119	144	90	51,7	97,1	92,7	126,2	96,7	115,2	119,2	68,0	52,0	108,9	112,2	103,9	93,3
Дніпропетровська	108	107	91	79,0	101,3	102,7	101,7	100,3	123,8	110,1	79,2	36,1	110,9	113,6	106,3	92,9
Донецька	106	108	92	78,2	91,9	86,2	130,7	95,1	104,2	111,7	76,9	55,1	110,5	111,7	107,2	91,6
Житомирська	105	109	106	79,3	100,5	90,7	113,9	95,9	111,8	128,2	86,3	43,0	112,1	116,6	110,9	91,0
Закарпатська	127	120	103	50,7	102,2	92,8	107,4	102,8	92,2	113,7	87,7	66,9	110,9	117,8	107,9	89,6
Запорізька	110	119	98	69,3	103,2	99,1	103,2	103,4	103,0	89,8	93,2	62,7	109,6	116,8	111,9	92,7
Івано-Франківська	91	96	79	77,4	102,4	79,0	133,5	87,9	97,1	94,5	85,6	49,1	112,1	115,9	106,7	90,8
Київська	114	108	104	83,0	105,5	102,7	93,2	108,5	106,9	102,4	92,1	40,4	113,1	118,3	109,8	92,7
Кіровоградська	112	110	104	78,3	100,0	100,7	105,4	98,0	104,9	106,3	82,7	46,2	112,9	115,3	110,7	90,8
Луганська	102	116	94	80,1	90,3	72,2	152,0	89,1	120,7	88,2	89,2	49,0	110,0	114,9	107,4	89,9
Львівська	108	113	101	80,1	105,5	92,7	118,7	87,5	102,9	100,5	69,3	53,2	110,9	111,5	110,2	91,3
Миколаївська	106	108	100	85,5	107,6	100,7	100,2	101,6	123,8	112,3	82,2	54,5	110,5	116,1	105,0	91,3
Одеська	91	117	128	78,2	101,0	61,9	178,6	100,2	110,5	96,1	79,2	55,6	109,2	114,1	105,4	90,5
Полтавська	107	103	86	84,3	101,1	62,2	160,6	90,9	110,3	111,2	80,2	57,7	108,8	111,6	104,0	92,0
Рівненська	109	112	99	69,2	104,0	102,1	113,0	99,5	98,7	105,8	92,2	68,4	108,6	112,7	104,1	91,0
Сумська	104	108	106	82,9	96,2	102,8	102,3	100,1	99,0	104,0	88,0	109,8	114,2	113,0	107,2	89,9
Тернопільська	118	109	110	84,8	106,8	103,2	107,5	99,4	102,2	127,4	81,6	49,1	112,8	114,0	107,8	90,0
Харківська	106	110	104	79,7	88,2	103,6	101,9	101,7	104,6	106,7	95,9	60,0	115,3	112,9	104,5	87,7
Херсонська	81	109	101	91,6	99,5	103,2	107,9	88,7	116,8	110,2	95,0	64,2	114,0	115,8	105,8	89,1
Хмельницька	113	115	99	76,4	101,5	80,5	142,6	100,9	108,3	114,4	95,7	44,9	109,6	115,9	104,1	89,5
Черкаська	104	125	133	70,5	103,6	108,2	103,2	103,9	116,6	120,2	91,5	50,1	112,7	112,4	103,9	88,8
Чернівецька	108	121	104	74,6	100,6	95,4	130,3	108,7	97,9	119,5	81,3	42,6	112,0	113,3	108,5	88,7
Чернігівська	103	106	100	83,6	100,5	105,4	100,9	103,2	128,8	108,5	108,6	60,0	108,7	114,1	102,3	93,2

Джерело: звітні дані Державного комітету статистики України [8].

економіці, частково — з недостатньою увагою з боку держави до інвестиційних потреб регіональної громади. За два останні роки індекси промислового виробництва помітно впали у всіх регіонах, досягаючи найнижчого показника 50,7 % у Закарпатській області у 2009 році. Порівняно з 2006 роком цей показник зменшився на 76,3 %. Індекси сільськогосподарського виробництва знизилися помітно менше, а у деяких регіонах навіть трохи зросли порівняно до 2008 року та набагато — порівняно з 2006. Так, у Київській області цей показник збільшився на 15,3% порівняно з 2008 роком та на 3% у порівнянні з 2006. Це свідчить про ефективність державної підтримки сільського господарства. Так як фінансово-економічна криза найбільш вразила будівельний сектор, у всіх регіонах значно скоротилася доля виконаних будівельних робіт, найменший показник індексу виконаних будівельних робіт у 2009 році у Дніпропетровській області 36,1% (скоротився на 87,7% по зрівнянню з 2006 роком). Розглядаючи соціальний вектор регіонального розвитку, слід зупинитися на показнику реального наявного доходу населення як найбільш інформативному щодо інвестиційного розвитку регіонів. Наявний дохід у 2009 році зменшився винятково у всіх регіонах з найнижчим показником у Харківській області 87,7% (на 27,6% по зрівнянню з 2006 роком).

Аналіз динамічних характеристик соціально-економічних показників розвитку регіонів свідчить про слабку дієвість та активність державних капітальних вкладень, що потребує на загальнодержавному та регіональних рівнях реалізації заходів з підвищенням якості життя та покращання економічної ситуації через цілевого бюджетну підтримку. Для прискореного розвитку проблемних територій слід ефективніше використовувати механізми бюджетного інвестування та інвестиційних преференцій.

ВИСНОВКИ

Підводячи підсумок, слід зауважити, що сьогодні з метою забезпечення ефективного управління капітальними видатками виникла потреба у формуванні нових механізмів управління. На жаль, в практиці управління все ще застосовуються застарілі підходи.

Як доводить переважна більшість науковців, бюджетні інвестиції є менш ефективними, ніж приватні, тому насамперед їх слід вкладати в галузі, які мають стратегічне значення для держави, забезпечують економічну безпеку країни та конкурують на світових ринках, наприклад, ракетно-космічні розробки, військово-промисловий комплекс, державний зв'язок, паливно-енергетичний комплекс. На регіональному рівні пріоритетними галузями щодо державних капітальовкладень мають стати напрями, які мають інноваційну складову і дадуть змогу зробити економіку країни конкурентоспроможною на світовому ринку. Одним із інноваційних рішень щодо інвестиційного розвитку регіонів може бути:

— сприяння нарощуванню наукоємної продукції в регіонах та підвищенню її конкурентоспроможності на світовому ринку;

— активна державна підтримка бюджетних науково-дослідних та проектно-конструкторських установ, посилення фінансового впливу місцевих органів влади на ведення наукових досліджень та впровадження їхніх результатів у практику господарювання;

— надання активної державної підтримки підприємствам, що створюють додаткові робочі місця та випускають продукцію підвищеної соціальної значимості, інвестування та пільгове кредитування створення нових робочих місць у регіонах, де є загроза масового безробіття;

— активна участь держави у природоохоронних заходах та більш активна участь у екологічних проблемах.

Для реалізації цих завдань на регіональному рівні необхідно вдосконалити механізм бюджетних інвестицій, який враховував би наявний стан активів органів місцевого самоврядування, пріоритети соціально-економічного розвитку та фінансові можливості відповідних місцевих бюджетів.

Література:

1. Федосов В.М. Бюджетний менеджмент: підручник / Федосов В., Опарін В., Сафонова А. — К.: КНЕУ. 2004. — 864 с.
2. Затонацька Т.Г. Бюджетне інвестування: теорія та практика: монографія / Т. Затонацька К.: НДФІ, 2008 — 336 с.
3. Малиняк Б.С. Інвестиційні видатки місцевих бюджетів України: теоретична концептуалізація та оцінка практики їх здійснення / Б.С. Малиняк // Наукові праці НДФІ. — 2006. — № 1(34). — 167 с.
4. Жаліло Я. Економічна стратегія держави: теорія, методологія практика: монографія / Я. Жаліло. — К.: НІСД, 2003. — 368 с.
5. Кириленко О.П. Бюджетні видатки на розвиток інфраструктури держави: теоретичне обґрунтування, вітчизняний досвід / Кириленко О.П. Малиняк Б.С. // Фінанси України. — 2008. — № 7. — 125 с.
6. Звіт про виконання місцевих бюджетів України у розрізі функціональної класифікації видатків. — Режим доступу: www.minfin.gov.ua
7. Улюгіна О.А. Природоохоронна діяльність в Україні в умовах фінансово-економічної кризи. Розвиток продуктивних сил України: від В.І. Вернадського до сьогодні // Матеріали міжнародної наукової конференції, м. Київ, 20 березня 2009 р. — Ч. 3 — с. 322.
8. Статистичний бюлетень "Капітальні інвестиції в Україні". Державний комітет статистики. — Режим доступу: www.ukrstat.gov.ua

Стаття надійшла до редакції 09.07.2010 р.